

# Inleiding

Emotionele ontwikkeling is universeel, inclusief en voor iedereen gemeenschappelijk, daar het een elementair aspect van het menselijk functioneren is (Morisse & Vandeveld, 2021). Het gebruiken van emotionele ontwikkeling in de beeldvorming en praktijk bij mensen met een verstandelijke beperking in Nederland en België begon in de jaren tachtig van de vorige eeuw (Došen, 1990, 2014; Vonk & Hosmar, 2009). Sindsdien heeft de interesse voor deze benadering zich als een olievlek verspreid in verschillende Europese landen. Er zijn diverse internationale wetenschappelijke onderzoeken en publicaties over dit thema die aantonen dat kennis van emotionele ontwikkeling faciliterend is in de diagnostiek en onmisbaar in de ondersteuning en behandeling van personen met een verstandelijke beperking. We lichten ze verder in dit boek toe.

In het eerste hoofdstuk staan we stil bij enkele belangrijke begrippen over emotionele ontwikkeling en schetsen we het conceptueel kader. Bij de voorstelling van het model met zijn verschillende dynamieken/fasen, werken we ook fase 6 en 7 uit. Aangezien de beschrijving van de kenmerken en noden van deze fases nog maar recent vormgegeven zijn, is dit bovendien een 'work in progress', waardoor we deze fases (nog) niet hebben verwerkt in het hoofdstuk 5 'Van inschatting naar ondersteuning'. Verder bieden we ruim aandacht aan de door-ontwikkeling van het model naar een meer dynamische vorm en/of gebruik ervan en gaan we dieper in op de thema's hechting en mentaliseren. Zoals we nog zullen vermelden: een boek dwingt tot keuzes. Er zijn uiteraard nog relevante thema's (bv. seksuele ontwikkeling<sup>1</sup>, sensorische informatieverwerking) die nauw aanleunen bij emotionele ontwikkeling en die we toch niet apart behandelen in dit boek.

In hoofdstuk 2 maken we werk van een heuse 'state of the art' over emotionele ontwikkeling, waarin we een actueel overzicht geven van de plaats van dit model binnen diverse wetenschappen en het ook verbinden met andere modellen en denkkaders.

In een derde hoofdstuk behandelen we assessment van emotionele ontwikkeling.

---

1. Voor behandeling van het thema 'seksualiteit' verwijzen we graag naar Jolanda Vonk en Sandra Zaal (in Morisse et al., 2023).

Tussen de eerste uitgave van dit boek en deze herwerking is er veel geëvolueerd. We zien bijvoorbeeld de toegenomen internationalisering van dit thema, evoluties in onderzoek en implementatie en pogingen tot dynamiseren van het model. We zien ook een toegenomen vraag naar en aandacht voor de stem van de persoon zelf in dit proces. We maken in dit boek dan ook werk van een vierde – nieuw – hoofdstuk, namelijk ‘Samen groeien: versterken van participatie van cliënt en context in het ondersteunen rond emotionele ontwikkeling’.

De aandachtige lezer zal merken dat ook een hoofdstuk is verdwenen, nl. ‘evaluatie-instrument’. We kiezen ervoor om het niet meer in die vorm op te nemen in het boek, maar te verwerken in de andere hoofdstukken. Het bijhorende en samenvattende schema blijven we wel gebruiken.

In het vijfde en laatste hoofdstuk behandelen we de vertaalslag van een inschatting of inschaling van emotionele ontwikkeling naar de ondersteuning. Hierbij, maar ook bij de voorgaande hoofdstukken, kiezen we er uitdrukkelijk voor om te illustreren dat toepassing van dit model mogelijk is en kansen biedt bij diverse cliënten en doelgroepen, binnen verschillende sectoren en door meerdere disciplines. We hopen dat op die manier een breed spectrum aan mensen zich aangesproken en geïnspireerd voelt om ermee aan de slag te gaan.

Rest ons nog een aantal keuzes te verduidelijken...

Hoewel we in het hele boek de brede toepasbaarheid willen promoten, blijven we als basis wel ‘emotionele ontwikkeling bij mensen met een verstandelijke beperking’ behouden. Het belang van emotionele ontwikkeling is onderzocht en gegroeid bij deze populatie en we vinden het belangrijk om dit ook helder te stellen. Maar voel je als lezer ook vrij om deze ideeën verder te vertalen naar je eigen praktijk en omgeving.

We spreken altijd over ‘cliënten’ of ‘personen’ om niemand uit te sluiten. Als we spreken over ‘begeleider’, ‘hulpverlener’ of ‘ondersteuner’ bedoelen we zowel mensen uit het professionele als het informele (familie, vrienden, ...) netwerk. Vanzelfsprekend verwijzen we met de begeleider en de cliënt naar elke gender-identiteit; om de leesbaarheid te verhogen schrijven we alleen ‘hij’ of ‘zij’.

Ook voor ‘probleemgedrag’ gebruiken we verschillende termen (gedragsproblemen, uitdagend gedrag, signaalgedrag, enz.) in de hoop een brede herkenbaarheid te creëren.

We staan in dit boek minder stil bij uitgesproken psychiatrische beelden. Hiermee bedoelen we een situatie-onafhankelijke toestand met stoornissen van cognitieve, emotionele en fysiologische functies van lange duur. In de eerste plaats omdat een uitgebreide bespreking van deze beelden toch minder het opzet van dit boek is. Onze invalshoek is in de eerste plaats handelingsgericht. Diagnostiek van psychiatrische problemen, gekoppeld aan individuele richtlijnen voor behandeling, gaat ruimer en vraagt andere expertise. Emotionele ontwikkeling blijft echter relevant wanneer er sprake is van een psychiatrische problematiek. We pleiten dus voor een dynamisch samenspel tussen verschillende disciplines. Om diezelfde reden laten we “adaptief-maladaptief-psychiatrische stoornissen” uit het schema weg.

Naast dit boek zijn een aantal veelgebruikte schema's met een QR-code terug te vinden (zie blz. 2) en te downloaden op [www.gompel-svacina.eu](http://www.gompel-svacina.eu).

Dit is uiteraard in een poging emotionele ontwikkeling als thema up-to-date en dynamisch te houden. Wordt vervolgd dus!